Mataronines i lluita antifranquista

Autora: Júlia Rubio Rihuete

Curs: 2n B BATX

Tutor: Joan Ortiz

Centre: Institut Damià Campeny

L’Elionor tenia
catorze anys i tres hores
quan va posar-se a treballar.
Aquestes coses queden
enregistrades a la sang per sempre.
Duia trenes encara
i deia: “sí, senyor” i “bones tardes”.
La gent se l’estimava,
l’Elionor, tan tendra,
i ella cantava mentre
feia córrer l’escombra.
Els anys, però, a dins la fàbrica
es dilueixen en l’opaca
grisor de les finestres,
i al cap de poc l’Elionor no hauria
pas sabut dir d’on li venien
les ganes de plorar
ni aquella irreprimible
sensació de solitud.
Les dones deien que el que li passava
era que es feia gran i que aquells mals
es curaven casant-se i tenint criatures.
L’Elionor, d’acord amb la molt sàvia
predicció de les dones,
va créixer, es va casar i va tenir fills.
El gran, que era una noia,
feia tot just tres hores
que havia complert els catorze anys
quan va posar-se a treballar.
Encara duia trenes
i deia: "sí, senyor", i "bones tardes".

L’Elionor, Miquel Martí i Pol

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ 0
FI DE GUERRA, CONTINUACIÓ DE PROBLEMES 1
La Falange Tradicionalista 2
La sección femenina 3
RESISTÈNCIA ANTIFRANQUISTA EN ELS PRIMERS ANYS 4
Mataronines i resistència antifranquista dels primers anys 5
Guillermina Peiró 5
Montse Mompart 6
Teresa Cortina 7
Conflictivitat laboral i vagues de la primera etapa 8
Actituds antifranquistes i organitzacions clandestines 11
LA LLUITA RENEIX 14
Resistència política femenina 15
Política sindical 15
Montse Dalmau 15
Assumpta Perejoan 16
Carmen Ortega 17
Espais de conscienciació política 18
Antifranquisme a l'església 19
Antonia Ramírez 19
Resistència als barris 19
Les dones escalen posicions 20
Defensores dels treballadors 21
Montserrat Avilés 21
Feminisme 22
Lluïsa del Río 22
L'escola franquista 23
Construint l'educació que volem 24
Mataronines i renovació educativa 25
Elvira Rocha 25
Margarida Colomer 26

Núria Massafrets 27
Núria Manté 28
Montse Taberner.....29
Carmina Benito.....31
Ester Benito 32
Cultura.....33
Dolos Guix 33
Memòria històrica 34
Maria Modesta.....35
Rosa Toran.....35
CONCLUSIONS.....37
BIBLIOGRAFIA.....39
AGRAÏMENTS 40

INTRODUCCIÓ

Tot va començar amb una xerrada on Margarida Colomer presentava el seu llibre sobre *La Postguerra a Mataró 1939-1952,* el març del 2014.

Jo ja tenia la idea que volia fer el meu treball de recerca sobre algun aspecte vinculat a la dona, però no va ser fins després de la xerrada quan vaig decidir que volia endinsar-me en el període de la dictadura franquista.

Volia explicar que les dones havien estat capdavanteres en les lluites obreres a Mataró, que van ser capaces de tirar endavant famílies senceres quan els seus marits eren a l'exili o bé a la presó. Expressar una tasca de memòria històrica poc coneguda, que crec que val la pena descobrir. No solament com a font de cultura; si no com a coneixement de la nostra pròpia història, de la nostra ciutat, de les nostres arrels.

La meva hipòtesi serà poder afirmar que les mataronines van tenir un paper decisiu durant la lluita antifranquista.

Vaig passar-me l'estiu entrevistant dones compromeses amb la lluita antifranquista.

El problema va venir després, quan vaig trobar-me amb un munt d'informació que no s'havia de quina forma plantejar al treball.

Al final vaig decidir dividir les protagonistes de les entrevistes en dues etapes. Una primera etapa inclouria els primers passos del moviment antifranquista que es perdria a causa de la repressió; i no es recuperaria fins als anys seixanta i setanta, quan les generacions filles de les que iniciaren els primers passos d'inconformisme i lluita contra el règim van agafar el relleu amb més força.

Dins d'aquestes dues divisions generals, per cronologia, trobaríem una segona divisió. Aquesta agruparia les entrevistades en àmbits d'actuació (ensenyament, política, religió, feminisme, cultura, entre d'altres).

Així, doncs, després de passar per escrit més de 80 pàgines d'entrevistes, que em van treure moltíssimes hores de treball, vaig començar a redactar la part teòrica d'aquesta manera.

FI DE GUERRA, CONTINUACIÓ DE PROBLEMES

Com de ben segur que ja sabeu, a l'acabar la Guerra Civil el 1939, s'instaura el franquisme a l'Estat espanyol; una dictadura que va suposar la supressió dels passos que s'havien fet cap a la democràcia durant la Segona República i la restauració del poder de les classes tradicionals conservadores. Es van suprimir totes les institucions catalanes i l'Estatut d'Autonomia, es van prohibir els partits polítics i els sindicats i les classes populars (republicanes) van ser durament perseguides.

El meu objectiu en aquest treball és explicar el sentiment i moviment antifranquista que sorgeix a Mataró arran d'una actitud de rebel·lia en busca de la llibertat que molts ja havien conegut anteriorment amb la República i que no estaven disposats a perdre. En aquesta lluita em centraré en el paper de les dones, un sector de la societat que tot i no ser gaire considerat ni valorat, no deixava de ser igual d'important; prova d'això és que adquireix especial rellevància en l'època. Per comprovar-ho, he realitzat un recopilatori de dinou entrevistes a mataronines que han viscut aquesta dictadura. Hi ha testimonis tant dels primers anys que succeïren la guerra civil com dels últims, tocant la transició cap a l'actual democràcia (fins les primeres eleccions democràtiques del 1977). Com veureu, aniré incloent les experiències d'aquestes dones a mesura que vagi parlant dels temes que representen cadascuna d'elles.

Per començar, us parlaré de la Falange perquè és el sistema polític que representa millor la ideologia implantada pel règim franquista. Una ideologia d'un fort component autoritari que xocava amb la societat mataronina; tal i com podrem veurem amb la *Sección Femenina,* que crec que és important esmentar per entendre realment amb quina mentalitat exageradament masclista i discriminatòria ha de conviure la dona en una època com una dictadura, que ja de per si és prou complicada.

La Falange Tradicionalista

La Falange, juntament amb l'Exèrcit i l'Església, era un dels pilars del sistema polític implantat després de la Guerra Civil. El partit, d'inspiració feixista, era l'única organització política permesa i el principal centre de difusió dels pensaments i de les consignes oficials. La base de la Falange significava la unió dels valors militars, catòlics i feixistes; identificats amb l'ordre, el cabdillatge i la religió catòlica.

El paper de la Falange era aconseguir la *Unidad de la Patria,* per això va mobilitzar la població envers la lluita contra els partits, els sindicats obrers i les entitats que defensaven els valors democràtics.

Aquesta organització pretenia ser el vehicle social per inculcar la població als principis del règim: l'exaltació de la nació espanyola (calia condemnar el catalanisme).

Franco va visitar Mataró el 1942 amb motiu de la commemoració del tercer aniversari de la "liberación" d'Espanya per les tropes franquistes. Va dirigir unes paraules a la població mataronina amb un discurs amb el que recordava la victòria de l'exèrcit nacional. Destaquem un paràgraf d'aquest discurs, que diu : "*Una nación sólo existe cuando tiene: un Jefe, un Ejército que la aguarda y un pueblo que la asiste. Nosotros tenemos el Jefe y el Ejército; ahora necesitamos al pueblo, y este no existe más que cuando logra tener unidad y disciplina*". Aquest extracte del llibre *La postguerra a Mataró,* de Margarida Colomer*;* mostra un contingut clarament feixista, considera el poble súbdit d'un cap militar i d'un exèrcit.

Als primer anys del franquisme, el servei més important de la Falange va ser el d'*Información e Investigación.* Propagava a la població la necessitat de delatar sospitosos d'haver col·laborat amb el Front d'Esquerres. Exercien una tasca de repressió semblant al de la policia. Tenien fitxades una quantitat important de persones de la societat mataronina i col·laboraven en les detencions.

La FET agrupava la gent tradicionalment de dretes. A Mataró eren sobre tot excaptius i excombatents.

En definitiva, hi ha diverses raons per considerar que la Falange era vista per a la ciutadania com un aparell de control més de l'administració franquista, aliè a la vida de la societat mataronina.

La sección femenina

La Falange volia ser el vehicle de formació del model de la dona espanyola. La *Sección Femenina* era la representació del partit en aquesta tasca educadora. El model que es volia inculcar era el de la dona tradicional; una dona dòcil per a la llar, fidel als valors de la maternitat i subordinada a l' home. Les dones havien de simbolitzar els valors de la resignació, el sacrifici, el lliurament, la renúncia, i acceptar una actitud d'obediència i submissió absoluta.

Segons la Falange: "*Dios pensó que no era bueno que el hombre estuviera solo y formó a la mujer para su ayuda y compañía, y para que sirviera de madre. La primera idea de Dios fue el hombre".* El llibre de la Margarida Colomer expressa idees tan escandalitzadores com aquesta.

La noia a la *Sección Femenina* feia esport, però havia de parar atenció algunes preocupacions: *"No hay que tomar el deporte como pretexto para llevar trajes de deporte escandalosos. Podemos lucir nuestra habilidad deportiva pero no hagamos exhibiciones indecentes".* Les feien anar amb faldilles i a sota hi duien bombatxos fins al genolls. Per anar a la platja, havien de portar un banyador que cobrís el cos fins a les cuixes.

Una vegada les noia es casava, se li recomanava fer gimnàstica. Les recomanacions diuen: "*Solamente la limpieza y abrillantando de los pavimientos constituye un ejemplo eficazísimo y si se piensa en los movimientos que son necesarios para quitar el polvo de los sitios altos, limpiar cristales,sacudir los trajes, se darán cuenta que se realizan tantos movimientos de cultura física que aun cuando no tienen como finalidad la estética del cuerpo son igualmente eficazísmos para este fin".*

A més, a les dones casades se'ls donava el següent consell: "*Cuando estéis casadas,pondréis en la tarjeta vuestro nombre propio vuestro primer apellido y después la partícula "de", seguida del apellido de vuestro marido".*

La dona estava condemnada a renunciar a l'expressió dels seus sentiments i a la voluntat de fer i desfer els aspectes de la seva pròpia vida.

Encara que la *Secció Femenina* va jugar un paper contrari a la llibertat de la dona, diverses dones ens diuen que tot i aquests principis i rentats de cervell, la dona a casa seva manava i decidia el que feia falta.

Amb el règim franquista, homes i dones van patir el retrocés dels avenços democràtics aconseguits durant la segona República, però les dones, a més, estaven en una clara situació d'inferioritat social, laboral, jurídica i política. Un exemple en el marc jurídic és que les dones no podien anar a treballar sense el consentiment del pare o del marit.

RESISTÈNCIA ANTIFRANQUISTA EN ELS PRIMERS ANYS

Ara que ja sabem sota quines bases es trobava sotmesa la població mataronina, és fàcil entendre el sorgiment del moviment antifranquista, on es trobava la majoria de la societat que no acceptava els valors imposats pel règim ni les condicions de vida i laborals de l'època i intentaren buscar una alternativa en la que molts apostaven per un canvi de govern.

En acabar la Guerra Civil, la resistència a Catalunya va ser doble. Va cobrir dues vessants, la resistència pels drets polítics, socials i sindicals; i la de defensa del caràcter nacional de Catalunya.

Tot i la terrible repressió, des de molt aviat es van organitzar nuclis clandestins com la CNT, UGT, JSUC, Joventuts Llibertàries i el PSUC. La CNT va ser una força important abans i després de la Guerra Civil. Ben aviat, es van reunir alguns element de la CNT de Mataró per lluitar en contra de les condicions de treball, per alliberar persones que corrien perill i ajudar-les a fugir a França, i per conscienciar la població treballadora de la manca de condicions laborals.

Des de 1939, a la Cooperativa del Forn del Vidre es va formar un grup de Socors Roig Internacional. Era una forma de resistència que consistia fonamentalment a ajudar econòmicament els presos i les seves famílies i a amagar militants perseguits. Aquesta organització va ser promoguda majoritàriament per militants de la CNT.

Els anys 1945- 1946 van ser anys d'eufòria de les organitzacions antifranquistes. Totes creien veure amb il·lusió la caiguda de la dictadura franquista i un canvi de règim que culminaria amb la restitució de de la República i de la Generalitat de Catalunya. Aquestes organitzacions polítiques creien que, després d'haver donat suport a les forces aliades i haver lliurat vides a favor de la democràcia a Europa, aquestes els reconeixerien l'esforç i els ajudarien a restablir de nou la República i a enderrocar un règim que havia donat suport a les forces feixistes.

La mateixa valoració feia el govern de Franco. Aquesta inseguretat del règim creà un ambient de permissibilitat que va ser aprofitat per les organitzacions antifranquistes; i s'intentarà crear un organisme unitari amb les principals forces republicanes que perseguien una alternança política. Es concretarà en una resistència en diversos àmbits: sindical, polític i cultural.

Malgrat això, en general, Policia i Falange exercien un control exhaustiu de la població, i la policia torturava habitualment els detinguts. Aquests factors, i la llei que prohibia les organitzacions polítiques i sindicals, obligaren els militants de l'oposició a actuar clandestinament. Les accions foren de caràcter testimonial, com pintades, difusió d'octavetes i repartiment de revistes com "Treball".

Mataronines i resistència antifranquista dels primers anys

En aquest context sorgeix la primera etapa de dones antifranquistes. Aquí trobem les figures de Guillermina Peiró, Montse Mompart i Teresa Cortina.

He sintetitzat el contingut que trobareu a les entrevistes completes dels annexos, amb les que podreu acabar d'entendre el paper de cada dona com a lluitadora antifranquista.

Guillermina Peiró

La Guillermina era filla de Joan Peiró, conegut per ser director de la Cooperativa del Forn del Vidre. La Guillermina és un exemple de filla que es va quedar orfe per culpa de la repressió franquista. La Guillermina es va mantenir activa en l'organització de les

vagues del tèxtil dels anys quaranta, tot i que no hi va participar perquè treballava a la Cooperativa del Forn del vidre, que estava molt vigilada per la policia.

Exiliada a França, va entrar en contacte amb la CNT on va conèixer molts espanyols exiliats.

Va patir diferents formes de repressió. Entre altres situacions, recorda quan el cap de la policia li va suggerir que no es manifestés davant de l'Ajuntament. Ella li va contestar: "*usted a lo suyo y yo a lo mio".* En una altra ocasió, un jove que es feia passar per estudiant de doctorat, li va demanar informació sobre la FAI, per a la seva tesi doctoral. Guillermina no va contestar. Amb el temps, va saber que el jove formava part de la policia secreta.

L'any 1951, pel boicot dels tramvies, es va manifestar llançant pedres i corrent davant dels "grisos" (unitat de policia armada). Guillermina es va presentar a una entrevista de la Telefònica. Necessitaven algú que parlés francès i va passar la selecció, però per obtenir la feina havia de fer el servei social a la Falange. S'hi va negar.

L'any 1956 va tornar a Mataró i va entrar a treballar en una fàbrica de gènere de punt, on tenien el costum d'aturar les màquines a les dotze per resar el rosari. Com que no era creient, aturava la màquina però no resava. Una companya la va delatar i la van acomiadar. Obligada a abandonar el món laboral, va continuar activa al món sindical i polític. Es va fer militant d'ERC i va ser expulsada de la CNT per expressar públicament les seves tendències polítiques.

Podem concloure, per tant, que va ser una dona força compromesa políticament i molt lleial al seus ideals, encara que això algun cop li jugués una mala passada com podria ser perdre la feina. Sembla que va seguir els passos del seu pare.

Montse Mompart

La Montse era una dona molt ben plantada, que va tenir la valentia de muntar un bar en ple barri dels Molins, aleshores una barriada de la perifèria no gaire ben vista, on als carrers hi havia contínues baralles. Enmig d'una cultura tan masclista, era normal que la seva bellesa fos raó d'assetjament. "*Vaig haver de parar molts peus*" -deia la Montse, orgullosa.

No suportava la divisió dins les esquerres. "*Ens hem d'unir, ens hem d'unir*. *“Aquests partits catalans de dretes no faran mai res pel poble, nosaltres ho sabem bé... “*

La Montse era una mena de pedagoga popular. Durant els últims anys li sabia molt greu la reacció que gent del barri havia adoptat envers la nova immigració: "*Fa més de trenta anys que visc aquí -deia-, i sempre que he pogut he anat a reconfortar alguna família on hi havia algun difunt... He portat cafè perquè passessin el tràngol... Per això, quan els veig que critiquen els moros o els negres, els contesto que jo vaig agafar la maleta amb el meu fill de nou anys i me'n vaig anar a la verema a França, perquè ho necessitava... I vosaltres, què critiqueu? Si vau venir amb la maleta de cartró estripada a la mà!*". Li feia molta pena que perdessin la memòria tan ràpidament.

La debilitat de la Montse va ser sempre el jovent. Sempre que podia insistia en que hauria d'haver escoles de política de veritat, explicar als joves com funciona la societat. "*Es necessita estar molt amb ells, estar-hi molt a sobre, perquè molts pares passen de fer-ho, i ells no tenen ningú que els ho digui... Després, quan volen anar a treballar, s'ho troben tot de cop i els costa organitzar-se en sindicats, i no saben els seus drets...".*

En definitiva, la Montse va ser una dona activa i amb molt de caràcter, símbol de modernitat i possiblement d’alegria en un ambient tan negre com era el d’una dictadura.

Teresa Cortina

Els seus anys d’escolarització van ser a l’escola republicana, que era catalana, mixta, de pedagogia activa i laica.

Quan va esclatar la Guerra Civil, la Teresa es va posar a treballar per Socors Roig.

La seva família va patir la repressió i el seu pare va haver d’exiliar-se. Va ser una època dura, de por (cada dia i a qualsevol hora hi havia escorcolls a casa seva), no tenia feina, la seva mare i ella vivien de la caritat. Amb uns setze anys, va entrar a treballar com a aprenent a Can Minguell, on també treballava la seva mare. Va començar a implicar-se en les reivindicacions que es plantejaven a l’empresa i al cap d’un temps de treballar-hi va participar en la primera reivindicació, la Vaga dels Quinze Duros, encapçalada

exclusivament per dones. També va conèixer la coneguda sindicalista Josepa Agramunt, coneguda amb el nom de Pepa Maca.

Conflictivitat laboral i vagues de la primera etapa

Ara us parlaré de les primeres reivindicacions obreres que es van produir a Mataró. En les quals, la Teresa Cortina va tenir contacte.

Primer de tot ens hauríem de preguntar: Per quina raó es van les vagues dels any quaranta? La resposta la podrem intuir coneixent per sobre el context en que es desenvolupa la situació.

Ens trobàvem amb uns salaris que no arribaven a cobrir les despeses bàsiques, amb sobreexplotació a la feina, l'escassetat de productes... Aspectes que acaben manifestant-se en un malestar profund a la classe treballadora. Aquest panorama serà la causa dels conflictes laborals.

L'any 1942 es va produir la primera vaga al tèxtil de Mataró, fou una vaga aïllada, només va repercutir a la fàbrica de can Gassol. Està considerada la primera vaga del tèxtil de Catalunya.

Els primers conflictes d'importància no es produïren fins a partir del 1945.

La tardor de 1945, es va produir a Manresa un conflicte laboral a causa de les restriccions elèctriques. Els empresaris van obligar a les treballadores a recuperar les hores perdudes per les restriccions, que sempre havien anat a càrrec de l'empresa. Aquí va començar el conflicte. Després de diverses negociacions el conflicte es va resoldre a favor dels treballadors. Aquesta victòria va suposar un estímul per demanar un augment de salari que compensés la pujada del preu dels aliments. Després d'una vaga de braços caiguts la patronal els hi va pujar 45 pessetes el sou. Al cap de pocs dies d'aquest fet els treballadors i treballadores del tèxtil de Mataró van fer el mateix. A Mataró existia un comitè clandestí de la CNT-UGT que es coordinava de manera ràpida i prudent i va permetre l'èxit de les diferents reivindicacions que es van produir. La vaga de 1945 va ser un dels èxit amb els que van obtenir que la patronal els hi augmentés els salaris 75 pessetes mensuals, pel cost de la vida. Al cap de tres mesos, la

patronal va deixar de pagar el plus acordat. Uns agents de la Fiscalia que vigilaven les taxes havien rebut la denúncia que els preus dels productes havien tornat a pujar al mercat. Les dones es van amuntegar a la plaça amb reclamacions contra la pujada desmesurada dels preus dels aliments. L'ambient era de descontentament. La gent de la CNT-UGT es van reunir per preparar la vaga, van proposar que els homes no intervindrien perquè estaven molt fitxats. Les dones hi van estar d'acord i van decidir començar una vaga de braços caiguts com l'anterior. La vaga va començar el 7 de març amb algunes aturades puntuals i a partir del 22 i fins el 27, es convertí en una vaga general.

La vaga va començar a la fàbrica de can Minguell, dirigida per la Pepa Maca (que en realitat es deia Josepa Agramunt i Costa). Era casada, vivia al carrer Fray Luís de León i estava afiliada a la CNT. La Pepa Maca tenia grans dots per a parlar en públic i convèncer la gent i era considerada una dona valenta i fidel als seus ideals obreristes. La Pepa Maca abans de començar la vaga va anar a la patronal a reclamar els quinze duros i li van contestar que no tenien cap obligació de pagar-los els quinze duros perquè cap llei ho dictava. A partir d'aquí començà la vaga.

El dia 22 la vaga va començar amb una vaga de braços caiguts i a les sis de la tarda van anar davant de l'Ajuntament demanant parlar amb les autoritats. El dia 23 va continuar la vaga però aquesta vegada ja no es van entrar a les fàbriques. A les onze del matí es tornaren a concentrar davant de l'Ajuntament. La guàrdia civil hi va intervenir perquè es dissolguessin sense aconseguir-ho.

La vaga va despertar molta solidaritat en diversos sectors de la ciutat, van parar tot el ram de l'aigua, diversos comerços i botigues. El dia 24, el 25 i el 26 continuà la vaga de braços caiguts a totes les fàbriques del tèxtil. El dia 26 hi va haver una altra manifestació davant de l'Ajuntament. Aquest dia, quan les dones estaven davant de l'Ajuntament, el coronel de la guàrdia civil es va dirigir a la Pepa Maca. El llibre de la Margarida ens documenta què li va dir exactament: *«Ud. No me prometió que si le daban los quince duros volverían a trabajar y no armarían jaleo?».* La Pepa Maca li va contestar: "*Nosaltres vam donar la paraula, però els qui no l'han complert han estat ells que ens ho han pres!"* El coronel li va preguntar *«¿cómo que se lo han quitado?»*

Llavors el coronel entrà a l'Ajuntament per parlar amb l'alcalde i li va explicar que les dones tenien raó. L'alcalde va cridar a uns representants de la patronal per negociar i es va acordar tornar a pagar els quinze duros. El dia 27 però encara va continuar la manifestació davant de l'Ajuntament, ja que les dones no estaven disposades a tornar a les fàbriques fins que deixessin en llibertat els cinc homes que havien empresonat en les primeres manifestacions. Aquella mateixa nit els cinc treballadors del tèxtil anaren a dormir a casa.

La vaga va ser un èxit, fins i tot van cobrar els quatre dies de l'aturada. És considera una vaga general entre els dies 23 i el 26 de març. El nombre de vaguistes arribà a 4.000 persones.

El 1947 tingué lloc una altra vaga en el tèxtil, i el motiu fou el mateix; la retirada per part de la patronal del plus dels quinze duros. La vaga va estar dirigida també per la comissió obrera de dones amb la coordinació d'un comitè format per CNT-UGT-PSUC. La vaga va ser de nou un èxit ja que hi participaren 8.000 treballadores del ram del tèxtil i 5.000 del ram l'aigua. La Pepa Maca va tornar a ser qui va negociar amb les autoritats, van manifestar que tots es coneixien de la vaga anterior, i van aconseguir que la patronal tornés a pagar els quinze duros. En la postguerra hi va haver conflictes laborals importants com la vaga de 1949, les dels anys 1950 i les de 1951 que van ser molt significatives.

Aquestes vagues es van ser presents a totes les localitats de la comarca del Maresme en les que hi havia indústria tèxtil.

Una qüestió destacada va ser la solidaritat amb els detinguts. Encara que la més important va ser la força i la convicció de les dones de mantenir-se unides en tot el llarg procés de vagues tant la del 1945, com la de 1946 i la del 1947. Aquesta força de la dona treballadora no era només pel fet que es va decidir que dirigissin la vaga elles perquè els homes ja estaven fitxats. Una altra raó, era que les dones eren qui anaven a plaça, les que s'afrontaven directament a l'alça de preus, les cues per obtenir un tros de pa, l'angoixa de no poder alimentar de manera correcta els seus fills. Les dones eren les que vivien; més ben dit, les que patien aquestes mancances bàsiques en el seu

dia a dia. En definitiva, la dona treballadora era qui tenia més motius i qualitats per encapçalar una vaga de manera coherent.

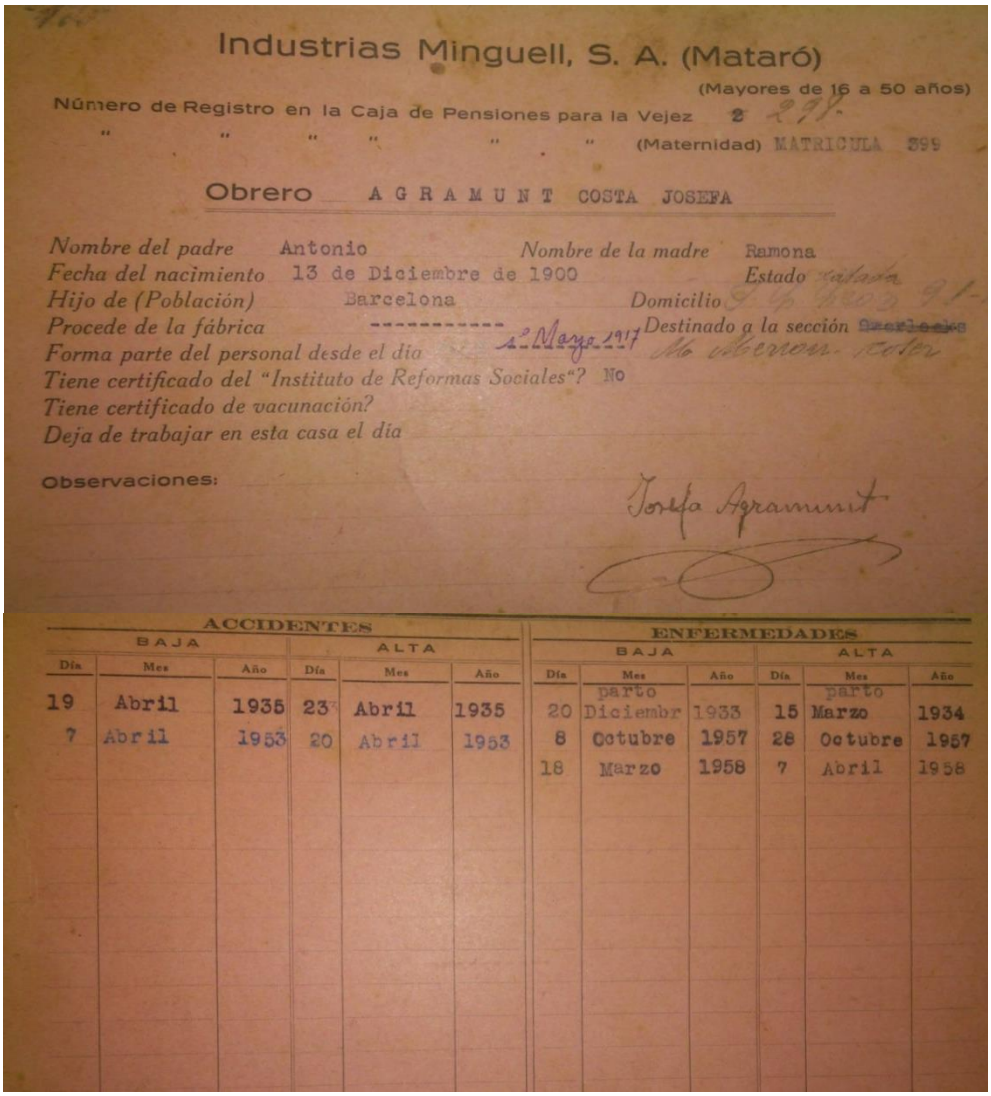

Industrias Minguell, S. A. (Mataró)

(Mayores de 16 a 50 años)

Número de Registro en la Caja de Pensiones para la Vejez 2 291

" " " " " " (Maternidad) MATRICULA 399

Obrero AGRAMUNT COSTA JOSEFA

Nombre del padre Antonio Nombre de la madre Ramona

Fecha del nacimiento 13 de Diciembre de 1900 Estado soltera

Hijo de (Población) Barcelona Domicilio

Procede de la fábrica ---------- Destinado a la sección

Forma parte del personal desde el día 1º Mayo 1917 No ejercen cargo

Tiene certificado del "Instituto de Reformas Sociales"? No

Tiene certificado de vacunación?

Deja de trabajar en esta casa el día

Observaciones:

Josefa Agramunt

ACCIDENTES						ENFERMEDADES					
BAJA			ALTA			BAJA			ALTA		
Día	Mes	Año	Día	Mes	Año	Día	Mes	Año	Día	Mes	Año
19	Abril	1935	23	Abril	1935	20	parto Diciembr	1933	15	parto Marzo	1934
7	Abril	1953	20	Abril	1953	8	Octubre	1957	28	Octubre	1957
						18	Marzo	1958	7	Abril	1958

Fitxa laboral de la Pepa Maca, on es mostren les dades de la sindicalista i les baixes per accident o malaltia. **FONT:** Fotografia realitzada per mi mateixa a la Fundació Jaume Vilaseca, on es va fer la xerrada del llibre de la Margarida Colomer, al març del 2014.

Actituds antifranquistes i organitzacions clandestines

A Mataró hi havia sectors socials que s'identificaren amb el franquisme. Van participar en la composició dels Ajuntaments i del CNS i col·laboraren en la Falange. Aquest suport estava condicionat per un afany de formar part de les classes dirigents de la ciutat, perquè així afavorien una moral i un ordre social que els anava bé. Alguns d'aquests grups van haver de cedir amb les traves posades en la llengua i cultura

catalanes, que durant la República defensaven. La dictadura els emparava en tot allò relacionat amb els seus interessos econòmics, socials i de la religió catòlica. El suport a la política oficial els integrarà definitivament en el grup dels vencedors.

A les classes mitjanes organitzades en les associacions catòliques, algunes tenien la voluntat d'integrar-se en el sistema però d'altres adoptaren una actitud de rebuig.

Altres associacions no vinculades a l'Església també manifestaren un rebuig al franquisme; com les ser les entitats de cooperatives i culturals. Tots aquests grups manifestaren la seva defensa dels principals signes d'identitat nacionals, com la llengua i la cultura catalanes en obres de teatre, cant coral, sardanes i fins i tot en l'excursionisme.

Als anys quaranta encara subsisteixen moltes rancúnies heretades de la guerra; hi havia moltes discussions sobre qui eren els culpables d'haver perdut la guerra, això feia difícil la unitat en un front comú antifranquista.

L'església va tenir un poder molt important, va donar suport explícit al franquisme. L'església presentarà Franco com el salvador dels valors de la religió, la família, la propietat i l'ordre. Un grup majoritari callarà i en tindrà prou assistint a missa. La por serà l’arma que deixarà bona part de la població amb el silenci com a forma de viure sense "maldecaps".

Per altra part, hi haurà un sector de jovent catòlic que anirà a estudiar a la Universitat de Barcelona i portarà aires nous amb ideals catalanistes.

Els primers anys l'oposició franquista serà prudent, es manifestarà en actes culturals, cine-fòrum, tertúlies... Tot i que les mobilitzacions obreres seran importants a Mataró. Dos factors expliquen la importància d'aquests conflictes: el primer les dramàtiques condicions de vida i el segon l'expectativa de canvi, amb la derrota de les forces feixistes a la segona Guerra Mundial.

A Mataró, des de 1943 existí un comitè CNT-UGT que tenia militants distribuïts en diferents fàbriques i que fou l'inductor de les mobilitzacions d'aquests conflictes.

Les reivindicacions obreres expressaven les necessitats més immediates de la classe treballadora, però no estaven exemptes de risc: reivindicar un augment salarial significava fer front a la política del Govern i al Ministeri de Treball, queixar-se del racionament o del cos de vida també afectava la política econòmica de la dictadura. La vaga no estava legalitzada.

Per a les autoritats franquistes els conflictes laborals eren, sobretot, problemes d'ordre públic. Per aquesta raó el control d'aquestes situacions era responsabilitat de Govern Civil, amb el suport dels serveis de la policia i de la Falange locals per investigar i detenir els instigadors i instigadores. Les vagues i els conflictes laborals eren una forma d'oposició política al règim franquista, tot i que aquest no fos l'objectiu principal per a la majoria dels vaguistes.

El 1947 hi va haver una repressió molt dura envers les organitzacions clandestines, però a Mataró continuaren els conflictes a les fàbriques del tèxtil.

A partir de 1948, el PSUC inicià un canvi d'estratègia; aconsellà els militants d'aprofitar les eleccions d'enllaços sindicals per introduir-se al sindicat vertical. A Mataró això va fer que la UGT se separés del PSUC; des d'aleshores al comitè CNT-UGT s'hi afegirà el PSUC.

A partir de 1944, una vegada hagueren tornat de la presó o dels camps de concentració les persones compromeses amb la República, els republicans que es reorganitzaren clandestinament van ser els fitxats més ràpids i més perseguits.

La davallada de la militància del 1949 correspon a la gran repressió del 1945 i 1947, amb penes de mort que van atemorir molts militants.

La cúpula del JSUC va patir una gran repressió, amb maltractes físics...Aquestes detencions van commoure totes les organitzacions clandestines. La premsa estrangera se'n va fer ressò i va criticar l'augment de les penes i la repressió de la dictadura franquista.

La repressió va ser un dels instruments més eficaços per mantenir la dictadura.

Als anys 60 i 70, la lluita per l'amnistia va esdevenir un factor clau en les mobilitzacions polítiques d'aquestes dècades. L'exigència de l'amnistia per als presos polítics va estimular la solidaritat i la mobilització social del país, juntament amb la recuperació de l'Estatut d'Autonomia i les llibertats democràtiques: "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia" van ser els lemes d'unitat de les forces polítiques dins l'Assemblea de Catalunya.

LA LLUITA RENEIX

Com he explicat abans, després de la repressió la lluita antifranquista queda bastant difuminada en la societat.

No és fins als anys seixanta quan s'experimenta un renaixement polític a Mataró. Apareixen noves generacions de ciutadans que no havien fet la Guerra Civil i que volen deixar de ser súbdits per esdevenir ciutadans que aportaran una nova saba. Una saba que havia de donar vida a una societat inquieta, canviant, en els diversos àmbits: social, cultural, sindical, religiós i polític. La voluntat, cada cop més generalitzada de treure's del damunt la dictadura, d'obrir el país, la societat a aires renovadors de llibertat, era creixent.

Ara anem a endinsar-nos en aquesta etapa, que és la més intensa, on la repressió ja no és tan flagrant. A aquest període corresponen la majoria de les entrevistades (quinze de les divuit).

Tot i que en aquest grup podríem trobar una subdivisió per edats, les he agrupat en el mateix grup perquè comparteixen la característica de continuar una lluita comuna a partir dels anys seixanta.

Degut a la quantitat, separaré les quinze entrevistes per àmbits. Cal afegir que la majoria d'entrevistades van mantenir-se actives en diversos àmbits, per això, he fet una tria de l'àmbit que m'ha semblat que representava millor cadascuna. Fer política, per a elles, no solament consistia en formar part d'un partit polític. Hi havia altres formes de lluita contra l'opressió franquista i de transformació de la societat (mitjançant la renovació de l'església, la cultura, l'educació, contribuint a la memòria

històrica de la ciutat, etc). Per a elles, aquestes activitats les comprometien políticament i socialment.

Resistència política femenina

Les dones eren activistes en els moviments d'oposició a la dictadura que protagonitzaren des dels partits polítics, sindicats i associacions de veïns en la clandestinitat alhora que impulsaren la resistència popular, cultural i política. Moltes van ser detingudes, empresonades o represaliades a causa de la seva defensa de la democràcia, encara que els seus noms hagin quedat marginats dels relats habituals de la Transició. Aconseguir el canvi polític democràtic va ser una de les principals fites de les dones que s'involucraren de ple en l'oposició contra Franco.

La majoria de les activistes antifranquistes partien d'una formació política d'arrel marxista i d'una posició d'esquerres. Militaven en la força política hegemònica del PSUC i en els partits polítics d'extrema esquerra.

Política sindical

Moltes de les activistes del món sindical que participaven en reivindicacions laborals i polítiques patiren represàlies per part de les seves empreses: Montse Dalmau i Assumpta Perejoan en són un exemple.

Diria que Carmen Ortega va tenir més sort al no patir aquesta repressió per part de l'empresa, però si ho fes mentiria. Tot i lliurar-se d'aquesta "marginació", la crisi del tèxtil aviat va arribar a l'empresa i aquesta va haver de tancar. La Carmen va quedar-se al carrer, aturada amb una filla petita.

Montse Dalmau

La Montse va militar a USTEC, un sindicat exclusivament d'ensenyament, però veient que no seguia la línia fundacional del sindicat va passar-se a CCOO com a sindicat de classe.

Va treballar a l'escola religiosa Divina Providència i va patir la repressió per part de les monges de l'escola. Tot va començar quan va penjar un cartell de la vella xaruga per quaresma i les monges van muntar tot un drama perquè segons elles no ho hauria

d'haver fet. A partir d'aquí, la cosa va anar a pitjor. Es van fer unes eleccions sindicals en les que es va presentar i va acabar sent reconeguda com a delegada. La Montse va començar a involucrar-se en la defensa dels drets dels seus companys demanant una nòmina (ja que no en tenien) i cobrar quan tocava (cobraven en efectiu i després del dia 5, incomplint la llei segons la qual s'havia de cobrar abans del 5 de cada mes). Això va fer que continués la seva desgràcia, ja que les monges veien que era la "roja" que lluitava pels treballadors i desafiava els que estaven per damunt. El juliol de 1980 va arribar-li l'acomiadament a casa.

Assumpta Perejoan

Va entrar a treballar a la caixa Laietana el 1971, formant part de la segona fornada de dones. Aquí va descobrir tot un altre món, va començar a militar políticament perquè es va trobar amb un grup de joves del PSUC i de CC.OO que la introduïren tant en aquest partit com en aquest sindicat.

Seguint la consigna de CC.OO que deia que els treballadors havien d'aprofitar les estructures que tenia el règim per infiltrar-se, va presentar-se a les eleccions del sindicat vertical. Quan t'escollien representat sindical ho feien per categories, ens explica l'Assumpta. Com ella acabava d'entrar al banc, per categoria, era la secretària del "jurado de empresa". La tasca de l'Assumpta i els seus companys fins a la mort de Franco va ser convertir el sindicat vertical en un sindicat veritablement representatiu dels treballadors. Tant és així que quan va morir Francisco Franco el sindicat tenia una força consolidada. Una força que l'Assumpta ens resumeix en les tres reivindicacions més importants de CC.OO: Llibertat, amnistia i Estatut d'Autonomia.

CC.OO era un sindicat confederal que estava format per branques, anomenades federacions o rams de la producció o dels serveis. Trobàvem la Federació de la Banca ("els que sabien escriure"), la Federació de la Construcció, la Federació del Tèxtil, la Federació de la Metal·lúrgia...Totes aquestes formaven una Confederació, creant un nucli molt potent on cadascú aportava el que podia. "Els que sabien escriure" escrivien i els que no, feien una altra cosa.

L'Assumpta ens diu que només va patir la represàlia per part de l'empresa. Com a finals del franquisme es coneixia més o menys la gent que era de CC.OO, les empreses marginaven d'alguna manera les persones fitxades. Donaven unes pagues extra que a

ella li van denegar dos cops, li van obrir un expedient perquè tenia un "jefe que la matxacava molt" però com va tenir una bona defensa van tirar-li enrere. Sense aquesta defensa podrien haver-la acomiadat de la feina i això hauria fet que el seu nom hagués començat a córrer dins les llistes negres.

Carmen Ortega

Carmen Ortega Company. Entre la fàbrica i l'institut, va començar a relacionar-se amb la lluita estudiantil i de barriades. A partir d'aquí, començà a moure's en ambients pseudo-polítics. A l'institut feien moltes aturades i assemblees, a més de solidaritzar-se amb les vagues i manifestacions d'algunes empreses recolzades dels sindicats clandestins (especialment CCOO). Eren els inicis de l'efervescència antifranquista.

Treballant a les oficines de l'empresa tèxtil Olimpic, va començar a establir contacte amb CCOO. En aquest moment, la Carmen va iniciar-se en el moviment obrer.

A partir d'aquí també es va afiliar al PSUC i amb aquests primers passos va començar tota la seva participació en la lluita sindical i política. L'any 76 es convocà la primera gran vaga tèxtil en la qual la nostra entrevistada participà activament a nivell directiu. Va ser la vaga més gran que s'havia vist mai a Mataró, va suposar una aturada de tot el sector tèxtil durant gairebé una setmana; moltes manifestacions, concentracions, assemblees, etc. Aquest va ser un esdeveniment innovador en una època on les mobilitzacions eren poc freqüents; ella recorda com la gent ni tan sols es concentrava per una dada tan assenyalada com l'11 de setembre on els que més s'implicaven pertanyien al PSUC. Ella va ser la primera en penjar la senyera al seu barri, l'11 de setembre del 1974, desafiant una dictadura ja decadent. La minoria que participava en manifestacions el dia de la Diada eren, principalment, gent de les barriades que sortia al carrer amb la senyera, jugant-se la pell, per després sortir corrent.

La Carmen va estar treballant a la fàbrica Olimpic fins que va tancar. Van haver forces problemes perquè l'any 78 va presentar una suspensió de pagaments i hagueren de negociar una reducció de plantilla que, al final, aconseguiren que fossin acomiadaments pactats per part de treballadors que decidiren marxar voluntàriament. Així doncs, amb aquesta reducció, la plantilla va passar de 250 a 150 treballadors. Eren

els inicis de la crisi del tèxtil. Van poder tirar l'empresa endavant durant uns anys fins que, el 1983, presentà una fallida voluntària perquè la situació era ja insostenible. La Carmen ens explica que va ser un moment molt dur, ja que d'un dia per l'altre els hi deixaren de pagar. Els treballadors van organitzar vagues que no serviren de res després que es presentés la fallida voluntària; van tancar-se a la fàbrica per almenys aconseguir cobrar venent els productes que tenien i van arribar a vendre totes les existències i a repartir-se els diners; però mai acabaren de cobrar tot el que l'empresa els hi devia.

La Carmen va decidir que no buscaria feina al tèxtil perquè era un sector en declivi. Per saber com va continuar la seva vida laboral, consulteu els annexos.

Espais de conscienciació política

L'inicial activisme polític de les dones es produí en el marc de la universitat, l'obrerisme, el sindicalisme, la militància en els partits clandestins, l'antifranquisme en l'església o en els moviments veïnals.

M'agradaria fer un esment especial de la universitat com a espai d'inici en la conscienciació política. Era un espai d'aprenentatge no necessàriament polític, com m'explica l'Ester Benito que el 1975 va començar el primer curs d'universitat i va ser també l'any en que es va introduir a les JCC. Va començar a estudiar una cosa que no li agradava gaire. La seva família la va convèncer que el futur eren les ciències però va començar biologia i diu que a la universitat va fer de tot menys estudiar aquesta matèria. Just aquell anys va morir Franco i va ser un moment d'efervescència a la universitat. Passaven els dies amb: assemblees, reunions, vagues d'estudiants, sessions de cinema, el muntatge de la revista de la universitat...

Moltes dones estaven convençudes que la seva generació tenia un clar avantatge respecte a la dels seus pares, la "generació de la por que havia passat la guerra" i sentien molta força per transformar la situació política. Eren nombroses les que no procedien d'un ambient familiar polititzat però destaca la rapidesa amb què s'integraren als moviments polítics clandestins (Carmen Ortega n'és un exemple).

El ferm compromís antifranquista de les dones superava la por que provocava el brutal tracte de la policia – els anomenats grisos – a les protestes i manifestacions.

Antifranquisme a l'església

Dins l'església, aliada de les forces franquistes que impartia un sistema autoritari i opressiu en l'educació dels infants als que obligava a anar a missa i els discursos de Jesús resultaven tan llunyans per a la majoria de la ciutadania, també hi va haver persones que es va impregnar d'idees renovadores i progressistes, amb les que pretenien que la gent pogués apropar-se al cristianisme per voluntat pròpia i no per imposició com feia l'església conservadora que recolzava l'exèrcit franquista.

Antonia Ramírez

Aquí trobaríem a Antonia Ramírez qui s'introduí a la política a través del contacte amb l'Església amb un gran compromís social. Inserida en l'òrbita de cristians progressistes, va fer una lectura revolucionària de la Bíblia i descobrí "un altre Jesucrist, que no estava al costat dels capitalistes, sinó al costat dels pobres, al costat dels que pateixen. Això és el que et porta a fer el compromís polític i social".

L'Antònia era catequista de la parròquia de Cerdanyola. Portava grups de catequesi d'una forma bastant dinàmica i progressista, on es parlava dels problemes del jovent a nivell més proper i humà i no es sobrevalorava la part teòrica del cristianisme com s'acostumava a fer, motiu pel qual molts nens veien catequesi com una classe més i s'avorrien; per això alguns dels seus alumnes, ara ja grans, reconeixen que si els hi haguessin dit que allò era catequesi no hi haurien anat. L'estratègia de l'Antònia sempre ha sigut mostrar el camí sense sermonejar ni pressionar perquè llavors els resultats poden acabar fent més mal que bé.

Resistència als barris

Les dones formaren les bases dels moviments socials del règim franquista durant la dècada dels anys 70 i desenvoluparen un paper molt actiu en les protestes socials de les associacions de veïns.

Malgrat la seva presència constant als carrers en les protestes col·lectives, tenien un escàs reconeixement.

Les dones anònimes dels barris populars perifèrics participaven en massa en les protestes socials. Es mobilitzaven en relació al seu paper tradicional de responsables de la família, en defensa dels drets dels seus i del benestar de la seva comunitat. De fet, l'acció reivindicativa veïnal va ser impulsada en gran mesura per dones que vivien les conseqüències directes de la carència en la vida quotidiana.

La resistència de les dones va ser una forma d'oposició antifranquista molt important tot i que no va repercutir en un canvi de la mentalitat patriarcal en els barris (veure definició de patriarcat a l'entrevista de Lluïsa del Río, a annexos).

Tot i que no he inclòs cap dona en l'àmbit específic de la lluita de barris ja que he considerat que representen millor altres àmbits, cal afegir que he descobert que Cerdanyola va ser un barri molt actiu a Mataró durant els anys setanta. Un barri que van transformar dones com l'Antonia Ramírez (des de la parròquia de Cerdanyola), Margarida Colomer (amb l'escola Bons Amics) i fins i tot Ester Benito (des de la important Associació de Veïns de Cerdanyola, des de la qual es va obrir pas a moltes de les millores en aquest barri).

Les dones escalen posicions

Durant el franquisme tardà la militància política va ser decisiva en l'experiència col·lectiva de les dones. Des de la clandestinitat moltes militaven en les forces polítiques i socials que vertebraven l'oposició franquista mentre que altres protagonitzaren la lluita en les mobilitzacions antifranquistes sense tenir una afiliació política concreta però amb un clar compromís amb l'oposició democràtica. Elles consideraven que fer política era un deure moral i un precepte vital en el context de la dictadura.

Malgrat el tracte discriminatori fins i tot entre les forces progressistes antifranquistes, les dones participaven en les grans lluites contra el règim. Estava clar el monopoli masculí del lideratge polític i les dones no estaven entre els dirigents polítics. La resistència de les dones protagonitzava actes i processos polítics de gran significat i

també passava per amagar militants refugiats a casa, guardar arxius clandestins o facilitar espais de reunió a casa seva.

L'octubre del 1973, la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya a Barcelona va ser detinguda en un local annex a la parròquia de Santa Maria de Mitjancera de Totes les Gràcies. Van quedar processades per la Llei d'enjudiciament criminal 111 persones. Entre elles hi havia un total de 18 dones que representava el 16% dels assistents amb una majoria d'advocades. Entre les dones processades hi havia Montserrat Avilés.

Defensores dels treballadors

En aquest grup només trobaríem a Montserrat Avilés, ja que eren poques les dones que tenien un paper considerat important dins la societat. L'advocacia era un ofici reservat als homes, ja que les dones "no estaven fetes per a estudiar".

Montserrat Avilés

Montserrat Avilés és una advocada laboralista que, entre els anys 60 i 70, juntament amb Albert Fina, la seva parella conjugal i de treball, portava un despatx laboralista de referència a Mataró en la defensa dels drets dels treballadors durant el franquisme.

Montserrat Avilés i Albert Fina es van implicar en la tasca de democratitzar el Col·legi d'Advocats de Barcelona, fins aquell moment impregnat pel franquisme. El procés de democratització va suposar l'inici d'una demanda de major democràcia interna, més llibertat dels poders públics, i, sobretot més solidaritat amb els ciutadans: represaliats, detinguts, condemnats a mort... Aquesta transformació també va permetre organitzar reunions amb motiu de: detencions massives, penes de mort injustes (com la de Puig i Antich

El despatx de Montserrat i Albert Fina portava els assumptes més importants de les grans empreses en què intervenien CCOO. Els problemes laborals i sindicals més importants d'aquells anys (les vagues, seguides d'acomiadaments massius) van ser plantejats des d'aquest despatx. Entre el 1965 i 1975, el matrimoni va participar com a advocats en els conflictes col·lectius de grans empreses com la SEAT.

Ja sabem que el local situat al Carrer Fray Luis de León servia com a despatx d'advocats en defensa dels treballadors, però complia amb una altra funció. "Fora d'hores" s'aprofitava per a reunions clandestines (de les il·legals CC.OO, també del PSUC i de la Joventut Comunista de Catalunya).

Durant aquests anys el despatx restà en el punt de mira de la policia franquista. Va ser objecte d'un assalt per part de La Brigada que va destruir alguns documents del despatx. Montserrat Avilés i Albert Fina apareixen en el llistat dels 462 catalans més vigilats per la policia franquista.

Feminisme

Durant molt de temps els partits polítics no s'han preocupat pel problema de la dona.

Els partits de l'òrbita marxista prioritzaven la lluita de classes i la construcció del socialisme. Continuaren amb la vella tradició de negar validesa a les demandes de les dones. En la mesura que introduïen algun aspecte sobre les dones al seu programa, sempre quedava supeditat a la lluita política.

La crítica sistemàtica de les militants feministes a l'hegemonia masculina i al tracte discriminatori masclista en el si dels partits d'esquerra s'intensificà amb el desenvolupament del feminisme organitzat a partir del 1975. Arran d'aquestes crítiques i de l'abandonament de la política per part de moltes militants, alguns partits prestaren més atenció a les seves demandes.

El predomini masculí en la política i en els sindicats i la manca d'atenció a les seves necessitats motivaven les dones a defensar les seves pròpies demandes. La manca d'aprenentatge per expressar-se en actes públics era general i les militant tenien grans dificultats per aconseguir que els seus companys les escoltessin.

Lluïsa del Río

LLuïsa del Río (Ceuta, 1950). És coneguda, per molts, com la líder del moviment feminista mataroní.

La Lluïsa va estudiar a París, raó per la qual va tenir uns referents clarament afrancesats culturalment. Amb setze anys va tenir l'oportunitat de llegir un llibre que ella considera la bíblia del feminisme dels anys seixanta: *El segon sexe* de Simone de Beauvoir, companya de Jean Paul Sartre..

Totes les seves companyes de classe van seguir, a grosso modo, el destí per al qual havien estat preparades: administratives, treballadores del tèxtil...En una trobada d'antics alumnes, de l'escola religiosa on havia estat abans de marxar a França, va comprovar que d'entre més de vint nenes ella era l'única que havia estudiat. Va fer reflexionar molt a la Lluïsa sobre com

una educació i un context determinat et determinen com a persona. D'aquí va sorgir en certa manera la seva consciència feminista.

La Lluïsa ens explica que el feminisme és una filosofia i un pensament polític propi i específic de les dones, igual d'equiparable al marxisme o a l'anarquisme, que neix a partir de la consciència de les dones progressistes compromeses políticament.

Estava afiliada al PSUC, però com que es va trobar que no podia desenvolupar la seva lluita com a dona formant part del partit, ja que com he explicat en la introducció els interessos del partit anaven abans que els de les dones, va decidir seguir el moviment feminista d'una forma independent als partits polítics.

Destaca per ser la fundadora de la Vocalia de Dones de Mataró Centre, on es desenvolupen campanyes tan importants com van ser la creació del centre de planificació familiar, xerrades d'orientació sexual, lluita per el dret a l'avortament...

L'escola franquista

Pel que fa a l'àmbit de l'educació, primer faré una introducció per entendre com era l'escola franquista i amb quines mancances es trobava.

Des del començament de la postguerra, la política educativa del franquisme va destruir sense contemplacions l'obra escolar republicana: des del laïcisme fins a la coeducació, passant pels avenços pedagògics i l'educació continuada dels mestres.

La política educativa del règim franquista va afavorir l'ensenyament privat, especialment el dirigit pels ordres religiosos. La pedagogia es basava en una dura disciplina i es reduïa a memoritzar continguts, lluny de fer pensar i de relacionar conceptes per educar l'esperit crític. Els continguts de l'*Espíritu Nacional* i de l'assignatura d'història exaltaven l'esperit dels vencedors de la guerra, amb un esment especial a la unitat de la Pàtria. En definitiva, l'únic objectiu era acumular coneixements descriptius i enciclopèdics.

Es va acabar la coeducació. Hi havia escoles de nens i escoles de nenes, perquè les autoritats creien que si estaven junts s'atemptava contra la moral catòlica. Els valors de la diversitat, llibertat, igualtat i solidaritat van desaparèixer. Tots els nens i nenes

havien de fer la primera comunió i anar a missa, com a mínim cada diumenge, en cas que no hi anessin, el dilluns eren castigats. Un fet significatiu a les escoles és que els obligaven a cantar l'himne de la Falange davant la bandera espanyola abans d'entrar a classe.

Hi havia un 30% d'absentisme infantil. Tot i que l'edat legal per a començar a treballar eren els 14 anys, moltes famílies no podien permetre's esperar fins a aquesta edat. Això provocava aquest percentatge d'absentisme infantil. A més, volia dir que els empresaris tenien mà d'obra il·legal.

En definitiva, l'educació no era un objectiu del servei públic. L'escola municipal o "nacional" era per a la gent que no tenia prou diners per anar a l'escola religiosa i de pagament. L'església va encapçalar el projecte escolar del *Nuevo Estado,* i així va ser com a la ciutat l'escola religiosa va cobrir l'ensenyament primari i secundari.

En una societat democràtica, normalment, l'ensenyament és la base cultural de la ciutadania. és un dret, pel qual les persones, en adquirir formació i, per sobre de tot, capacitat crítica esdevenen més lliures i actives. Com que a una dictadura com la franquista no li interessava gens tot això, és natural que l'ensenyament no fos un dret, sinó un servei on hi havia ciutadans de primera i de segona, com en la resta.

Construint l'educació que volem

L'ensenyament va ser sacsejat de baix a dalt, gràcies al moviment renovador al voltant de la recuperació de l'escola catalana de pedagogia activa i democràtica, que tan bon fruit havia aconseguit durant la II República. Era tal el desprestigi de l'ensenyament i tan greus els dèficits de places, que va ser relativament fàcil dins d'una dictadura posar la llavor perquè germinessin nous criteris pedagògics.

Enmig d'aquest panorama desolador van aparèixer uns pares que es negaven a portar els seus fills a les escoles nacionals o religioses que impartien aquella pedagogia arcaica, polititzada i en llengua castellana. I, a més, amb una radical separació de sexes.

Uns pares i uns mestres que van encapçalar el moviment de recuperació de la pedagogia activa. No hem d'oblidar la presència d'un col·lectiu important de mestres que va lluitar per introduir aquests criteris renovadors dins l'escola pública.

Aquesta important aportació va ajudar a minimitzar l'escandalós dèficit de places escolars que hi havia. Això va facilitar l'acceptació per part del règim d'unes escoles ben allunyades dels seus esquemes.

Mataronines i renovació educativa

Deixem constància d'algunes mestres que van participar en aquesta implantació de pedagogia activa: Elvira Rocha, Margarida Colomer, Núria Massafrets, Núria Manté, Montse Taberner Carmina Benito i Ester Benito són les entrevistades que millor ens representen aquest àmbit.

Elvira Rocha

l'Elvira va entrar als anys seixanta com a directora per substituir l'Alexandre Satorras; que marxà amb la seva dona, Angeleta Ferrer, a un institut barceloní. Amb un tarannà una mica diferent, va seguir la idea encetada per Satorras i Angeleta Ferrer.

L'Elvira tenia unes idees clarament progressistes i sabia perfectament com s'havia de portar un institut i com s'havia de tractar amb els adolescents. L'institut funcionava amb una persona que, independentment de la seva serietat, sempre estava oberta al diàleg. Tenia sempre el despatx a disposició dels seus alumnes per parlar dels problemes que poguessin tenir. Quan es plantejaven activitats per guanyar diners pel viatge de fi de curs, donava suport en tots els projectes que es proposaven. Amb aquest motiu es van començar a muntar balls els diumenges a la tarda al mateix institut.

En quant a mestra, era una crac de l'assignatura de ciències naturals. Utilitzava molt el laboratori, feia disseccions a granotes amb els seus alumnes, un gran avenç; massa gran i tot, tenint en compte que actualment estaria prohibit i denunciat per les associacions protectores d'animals. Per a ella la pràctica era una part important de l'aprenentatge, necessària per complementar la teòrica.

A nivell pedagògic va introduir la classe de música. Va contractar la seva germana i li pagava el sou de la seva butxaca, fent-li creure que li pagava l'ajuntament perquè volia que els seus alumnes tinguessin classe de música.

En aquella època no es feien classes de català i com a extraescolars deixava venir professors externs a donar català a tots aquells alumnes que s'interessessin.

L'institut era una illa de llibertat comparat amb altres centres de Mataró.

En conclusió, el mèrit principal de l'Elvira Rocha és la seva feina com a professional de tirar endavant un institut en una ciutat dominada per l'escola religiosa.

Margarida Colomer

Una mestra protagonista d'aquest renaixement pedagògic, va ser Margarida Colomer i Rovira. Va ser la primera mestra de l'escola Anxaneta en aplicar la pedagogia activa a Mataró. La seva trajectòria professional ens serveix de fil conductor. Havia estat membre de l'escoltisme femení, moviment que la va posar en contacte amb Joaquim Anson, fundador de l'esmentada escola Anxaneta.

El curs 1968-1969 Margarida Colomer fa un curs a intensiu a l'Associació Rosa Sensat. Curs coordinat per Marta Mata, que la va influir totalment. Marta Mata li va proposar deixar l'Anxaneta per crear una escola de pedagogia activa en un barri d'immigrants de Mataró. Una escola que es regís per iniciativa dels mestres. I així va ser com al cap de poc va néixer l'escola Bons Amics, al barri de Cerdanyola.

Margarida Colomer té molt clar que la pedagogia activa consta de dos pilars: el de la tècnica pedagògica i la dels valors socials. El Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana va ser una eina per coordinar esforços per aconseguir que moltes escoles privades esdevinguessin públiques. A més, es plantejà la infiltració a l'escola pública, renovar-la des de dins i fent, així, accessible una educació de qualitat per a tothom.

Fruit d'aquesta política va ser la campanya que es va fer per integrar alumnes i mestres de Bons Amics a l'Escola Pública Tomà Viñas que s'estava construint a Cerdanyola (1976). És així com els mestres de Bons Amics van passar a formar part del col·lectiu que estava tan motivat per transformar l'educació pública.

Núria Massafrets

Des de ben petita, a casa seva va viure en un ambient d'esquerres i antifranquista, a més, tenia dos tiets exiliats a França. Així doncs, va seguir la tradició familiar de la mateixa manera que havia fet el seu pare per introduir-se en política.

La Núria es va afiliar a una escissió que sorgí del PSUC anomenada Partit Comunista Marxista-Leninista. Ella, com a mestra, formava part d'una cèl·lula d'ensenyament que es dedicava a gestionar i proposar assumptes en relació a aquest sector.

Estar afiliada al partit li va aportar coses tan positives com negatives; de les positives destaca que va ser una etapa de formació activa, on llegia, analitzava, debatia, assistia a seminaris de formació política...També li va permetre entendre altres sectors de la societat en els que ella no feia vida, el sector obrer o el del metall (al que es dedicava el seu marit), per exemple. Va ser com obrir els ulls per comprendre que la societat no era únicament el món on ella vivia sinó que era un món molt més divers i obert.

L'any 71 van enganxar-la amb en Victor Ligos, president de l'Agrupació Científico-Excursionista i marit de la Núria, en una manifestació de Barcelona. Ells eren els responsables de portar la propaganda que s'havia de repartir durant la manifestació. Després d'uns anys va sortir la condemna: un any de presó per a ella i quatre anys i tres mesos per a en Victor. Ella va complir l'any de la seva condemna i en Víctor va sortir amb la mort de Franco.

La seva estada a la presó li va ensenyar a no ser dogmàtica. A la presó va conviure amb 40 preses polítiques de diferents partits, entre les quals hi havia una única dona Trotskista, a la que "marginaven" per no compartir la mateixa ideologia que cap dona allà. En canvi, la Núria va intentar apropar-se a ella però es va trobar que llavors les altres no la recolzaven i hi anaven en contra. Quan va sortir de la presó va decidir que mai més tornaria a ser dogmàtica de cap partit. Així va recuperar el que li havia ensenyat el seu pare: "*Per sobre de tot hi ha d'haver llibertat i dignitat personal".* No es pot consentir que només per qüestions dogmàtiques o de poder algú et mengi el cap fent que obris d'una manera amb la que no estàs d'acord.

Al sortir de la presó, va començar a estudiar història i es llicencià, a partir d'aquí començà a treballar a l'Anxaneta i després a l'escola de formació d'adults *Els Tarongers.*

Es sent orgullosa de ser antifranquista i haver tingut l'oportunitat de formar part d'un partit. D'haver col·laborat en moltes activitats socials i de mantenir la seva promesa de no pertànyer a cap partit, ser lliure per analitzar la realitat social i política del país i pertànyer al Banc dels Aliments.

Núria Manté

Núria Manté Bartra ha treballat com a professora durant més de 27 anys.

Mai ha estat afiliada a cap partit polític ni sindical. Té clara la seva posició d'esquerres però per a ella pertànyer a un partit implica massa compromís i això no és compatible amb la seva forma d'actuar tan independent. Tot i així creu que participar en política no implica solament formar part d'un partit, sinó que va més enllà. La Núria va intervenir en la formació del centre social i de l'Associació de Veïns de Cerdanyola, per ella això és contribuir en temes polítics-socials sense dir-ho explícitament així.

La seva experiència en la vida laboral va començar de ben jove, ella sabia que no es pot ser independent si no tens diners. Com no volia dependre de ningú, volia guanyar-se el seu propi sou per poder mantenir-se per si sola. Va anar a treballar a una escola d'adults privada a fer classes de llengua. No compartia algunes qüestions amb el director de l'escola i li discutia certs assumptes, el director li responia que si no estava bé podia plegar però ella es negà perquè no volia quedar-se sense feina, i per tant, sense recursos propis. El director, per estalviar-se problemes, va acordar pagar-li tot el curs escolar com si anés a treballar. Llavors va trobar l'escola Bons Amics per proximitat, ja que vivia al barri de Cerdanyola. Estava informada que era una cooperativa on els pressupostos s'invertien en la mateixa escola i no tenien diners per pagar sous als professors; però en aquell moment no necessitava aquest sou perquè ja n'estava cobrant un sense treballar, així que va decidir anar-hi a ajudar. Va començar a

treballar al despatx i va conèixer Margarida Colomer. La seva estada a Bons Amics va permetre que descobrís la seva vocació com a mestra. Va ser així com va començar a estudiar per lliure, es va treure la carrera i va emprendre la seva tasca com a professora a Bons Amics. Diu que el que va estudiar no li va servir per res; en canvi, tenir els companys que tenia amb els que hi havia molt bona comunicació, li va servir molt.

L'experiència amb la que es queda és haver entrat a Bons Amics i haver conegut uns companys que van ensenyar-li realment a fer de mestra. Com a èxit personal destaca haver-se proposat posar-se estudiar magisteri als quaranta anys i després filologia hispànica; tenint en compte que no va trepitjar la universitat i que es va presentar a l'examen per lliure. Quan es va jubilar li van venir ganes d'anar a la universitat i va escollir cursar Ciències Polítiques, però no volia cursar tota la carrera, ja que ara ja jubilada no li serviria de gaire; així que va escollir exclusivament les assignatures que li agradaven. Està orgullosa d'haver acomplert el somni que arrossegava des de joveneta d'anar a la universitat, més val tard que mai!

Montse Taberner

Llicenciada en història per la universitat de Barcelona, la Montse ha fet de mestra durant bona part de la seva vida.

Va ser representant del sector de l'ensenyament al Sindicat Vertical. Aquest sector va fundar una associació de mestres emparats sota l'associació d'antics alumnes de la Normal que ja existia a Barcelona. Això els permetia tenir una cobertura legal, organitzar xerrades, conferències...

Amb uns companys, va fundar la USTEC que era un sindicat específic del sector de l'ensenyament. Al cap d'uns anys, després de reflexionar i arribar a la conclusió personal que no tenia sentit formar part d'un sindicat només de mestres perquè va pensar que si havien de lluitar per les millores del seu sector ho havien de fer conjuntament amb tots els treballadors. Va ser aleshores quan es va afiliar a la secció d'ensenyament de CC.OO.

Recorda una escola pública gairebé inexistent que no va consolidar-se fins als anys 70. Quan a Mataró Angeleta Ferrer i Alexandre Satorras van crear el primer institut públic es va quedar sense la oportunitat de cursar el batxillerat allà perquè l'institut només era per a nois. No va ser fins al 1967 quan es va fer mixte i va ampliar-se, traslladant-se a la Plaça dels Bous. Aleshores només li quedava un any de batxillerat i la seva família va convèncer-la que no valia la pena canviar-se de centre.

Durant l'època franquista a Mataró es van crear quatre escoles amb la idea de recuperar l'escola catalana de la República. Aquestes escoles van ser l'Anxaneta i el Gem. I les escoles bressol Bons Amics i Patufet.

Ella va començar a treballar a Bons Amics, encara no havia acabat la carrera. Després de fer magisteri va decidir fer història i va llicenciar-se en ambdues matèries.

Ja llicenciada, va anar a treballar al Gem però va decidir que per molt catalana que fos aquella escola era privada i el que havia de fer era anar a la pública i ajudar-la a créixer.

Es va treure les oposicions i va entrar a l'escola Camí del Mig. Hi va estar treballat disset anys, durant els quals va estar-ne cinc com a directora. Va trobar-se amb un ambient molt bo, on tot el professorat tenia interès per a canviar el país i els hi semblava que la seva forma de fer-ho era a través de l'ensenyament. Van tenir moltes dificultats però van poder sortir endavant per les ganes que hi van posar. Comptaven amb el suport dels pares dels alumnes que van formar una AMPA molt activa.

Als inicis de la democràcia va sortir la oportunitat de poder fer el que es deia "escola catalana". És a dir, les escoles públiques podien demanar impartir l'ensenyament en català. L'escola Camí del Mig, juntament amb la de Rocafonda, va ser la primera en demanar aquesta escola catalana.

A final del franquisme va haver-hi un altre interès des de l'àmbit educatiu: tornar a organitzar les escoles d'estiu que havia organitzat la República. El primer que es va fer a Mataró va ser organitzar el que es van anomenar jornades pedagògiques. L'any següent ja van gaudir de l'escola d'estiu pròpiament dita. Es va crear un nucli a diferents localitats que més endavant va esdevenir el que ara és el MEM (Moviment Educatiu del Maresme) federat pel moviment de renovació pedagògica.

Quan ICV tenia la regidoria d'educació, va estar a la direcció de l'institut municipal d'educació- Va ser una oportunitat professionalment i humanament de veure el món de l'educació des d'un altre punt de vista. No des del mestre que tracta amb els alumnes a l'aula si no des de l'administració, on s'ha d'ocupar d'escoltar a tothom, tant els que pensen com tu com els que pensen diferent i mirar d'elaborar una política que sigui el millor possible.

Carmina Benito

Carme Benito, llicenciada en filosofia i lletres, es dedica a l'ensenyament durant la major part de la seva vida, primer en una escola privada i posteriorment passa al sector públic amb una interrupció de 8 anys en el món de l'educació en el qual és regidora de cultura de l'ajuntament de Mataró.

La consciència de la Carme, de sentir-se afortunada per pertànyer a una família de classe mitjana que li havia pogut donar uns estudis, va fer que sentís la necessitat d'ajudar moltes dones amb mancances de coneixement. Ella pensava que la base per ser més lliure i poder decidir és saber, no es pot opinar sense coneixement.

La gent conscient de la situació ajudava en la mesura que podia i la Carme va decidir ajudar d'aquesta manera. Tots sabien que havien de construir una societat democràtica i moderna allunyant-la del franquisme, encara que aquestes persones van resultar un grup minoritari a Mataró. Franco "va morir al llit" perquè no va trobar-se amb una oposició forta.

La CAPSI va ser una acadèmia bastant coneguda entre els mataronins que es va fundar gràcies a persones vinculades al món de l'educació amb l'objectiu de donar classes de repàs a aquells alumnes que no havien superat la revàlida (si no sabeu què era la revàlida consulteu l'entrevista sencera a annexos). A la Carme se li va oferir l'oportunitat de donar classes de llatí i grec i ella acceptà l'oferta. Era l'única dona de l'acadèmia.

Els components d'aquesta acadèmia roja preparaven altres activitats, doncs eren persones amb interès cultural i sabien que l'educació no sabia de limitar a preparar un

temari marcat. Per això s'organitzaren exposicions, debats, cine-fòrum... A més, van demanar permís per preparar l'accés dels alumnes a la universitat però aviat va quedar prohibit perquè un inspector va considerar que es feien unes activitats que no eren estrictament el temari que pertocava (després d'enxampar-los projectant *"El acorazado Potemkin",* una pel·lícula que pretenia ser contingut suplementari sobre la revolució russa).

Ester Benito

Ester Benito és l'entrevistada més jove. Pertany ja a l'última generació del franquisme, va viure de ben a prop la Transició i el pas cap a la democràcia.

Fins als nou anys va estar en una escola religiosa però va cursar el batxillerat a l'institut. Per a la seva família, conservadora i tradicional, sortir d'una escola religiosa per anar a un institut públic i, a més, mixte; va significar un canvi radical.

L'Ester va seguir els passos de la seva germana, la Carmina, per introduir-se en la lluita antifranquista.

Tot i que va participar en el moviment de resistència als barris des de l'Associació de Veïns de Cerdanyola i també va moure's en ambients feministes amb la seva introducció a la Vocalia de Dones impulsada per Lluïsa del Río, vull fer ressò del seu paper en l'educació. Una educació que donava oportunitats de formació a persones amb més dificultats, una educació que va caldre construir (en el cas de la creació del centre de formació d'adults a Rocafonda, que seguidament explicaré) o bé saber renovar i tirar endavant (amb el projecte de cohesió social en el que l'Ester es troba immersa actualment).

Després d'acabar la carrera de magisteri, l'Ester va establir relacions amb gent del món de la formació d'adults. Va ser així com va començar a organitzar el que després esdevindria l'escola d'adults de Rocafonda. Després va entrar a Els Tarongers, a

Cerdanyola. Ja hi porta 33 anys i, si tot va bé, espera jubilar-se allà. Ara, com a directora del centre, està implicada en un projecte de cohesió social i convivència. Lluitant per intentar batre els estereotips, els rumors, la discriminació... Perquè al cap i a la fi no podrem ser persones amb cultura, per molt coneixements que tinguem, si no sabem ser justos amb els del nostre voltant.

Cultura

Després de l'educació ens trobem amb la cultura. Un àmbit encara més maltractat. Si l'educació ja tenia grans mancances i era quelcom "important" --entre cometes perquè tampoc es va considerar una necessitat indispensable, ja que hi havia nens que no van anar a escola-- poc lloc va quedar per a la cultura en una societat on un cap militar considerava que l'única cultura que havies de tenir era sobre l'Espíritu Nacional i el servei a la pàtria... Era clar que els moviments nacionals catalans van ser igual de prohibits i perseguits que els partits polítics d'esquerres. Per suposat, els llibres trencadors i revolucionaris francesos com més lluny millor per a Franco!

Des de la República, la reivindicació del catalanisme va ser molt present en les entitats excursionistes catalanes. Malgrat tots els obstacles, aquest sentiment es va mantenir durant el franquisme.

Dolos Guix

Les entitats excursionistes de sempre han sabut el que és Catalunya pel que fa a la seva història. Per això, gran part de la funció de l'excursionisme és fer-la apreciar. Qui més estima una terra és qui més la coneix, i aquesta ha estat, sense dubte, la tasca que millor han sabut transmetre les entitats excursionistes.

I això és important perquè normalment no s'associa "cultura" (l'àmbit on hem situat a Dolors Guix) en l'excursionisme. Però és que l'Excursionisme era l'eix de moltes activitats culturals.

Quan s'analitza la història de l'excursionisme català ens trobem amb la sorpresa que una entitat mataronina (Agrupació Científico-Excursionista, representada per la Dolors) consta com a una de les capdavanteres entre les que es van crear a Catalunya.

La data fundacional de l'Associació Excursionista de Mataró, nom que va adoptar inicialment l'actual Agrupació Científico-Excursionista, no és prou clara. Oficialment data del 1899.

Cal analitzar la base social de l'Agrupació Científico-Excursionista, com s'ha anat modificant al llarg dels anys, passant del predomini de les classes benestants i cultes a una etapa, a partir dels 60, on les classes treballadores esdevenen les gestores de la vida de l'agrupació.

És per raons com aquestes que he decidit situar a Dolors Guix com a representant de l'àmbit cultural del meu treball, encapçalant l'Agrupe com a entitat excursionista i, a la vegada, eina cultural.

Dolors és una dona amb caràcter i moltes ganes de viure que ha col·laborat durant gairebé 20 anys en l'excursionisme mataroní. Sap que l'Agrupe ha contribuït a la cultura catalana i ha sigut propulsada per la bona voluntat de moltes dones que encara que no tenien cap càrrec important ni de direcció dins l'associació, han fet conèixer el món de l'excursionisme als més petits i han portat un munt d'activitats, com les Santes infantils, que per la poca implicació dels joves d'avui dia es troben en perill i algunes, fins i tot, han caigut ja en l'oblit.

En conclusió, Dolors és el símbol i representant del paper de les dones també en l'excursionisme, sobretot per encarregar-se de les excursions amb els infants, l'autèntica pedrera cultural i de l'excursionisme, juntament amb el moviment escolta.

Memòria històrica

No vull acabar aquest treball sense recordar les dones que fent o no política, depenent del que considerem amb aquest concepte, han contribuït a la memòria històrica de la nostra ciutat, és a dir, al record del nostre passat. Un passat que no es va voler reconèixer durant la Transició però que no hem d'oblidar que hi és, perquè no és sinó d'una altra manera que podrem reflexionar sobre la situació present i lluitar per el nostre futur.

Amb la memòria històrica utilitzem la força de la paraula com a arma, una arma que deixa empremta perquè no serveix només per a canviar la teva generació si no que documenta a totes les que se n'interessin darrerament.

No puc oblidar tampoc aquesta tasca de reivindicació perquè és, en certa manera, un dels meus propòsits realitzant aquest treball.

Maria Modesta

Cap als últims anys de la dictadura, va començar a interessar-se en la recerca en temes històrics. Es reuní amb un grup de gent per fer unes declaracions quan la caserna de la Guàrdia Civil es va enderrocar. Arran d'allò va sorgir la voluntat de muntar un grup basant-se en el dels presos polítics de l'Amical de Mauthausen (agrupació en record de les víctimes del franquisme) i decidiren que la memòria històrica era una bona opció com a forma de reivindicació. *El Grup de Recerca de la Memòria Històrica de Mataró* va començar amb un recull dels mataronins afusellats al Camp de la Bota i això va acabar en la construcció d'un monument en record a les víctimes del franquisme a Mataró (situat sota l'església de l'Esperança). El monument ha estat tot un èxit personal per a la Maria perquè creu que és important que quedi constància de fets que van costar molt en sortir a la llum durant la dictadura. El 15 d'abril recorden la República, fan una ofrena floral a aquest monument i al que hi ha a les Brigades Internacionals al cementiri.

Recullen tota la informació sobre els actes en els que participen i els seus escrits en la pàgina web (http://www.memoriahistoricamataro.org) que van estrenar l'any passat. Han col·laborat amb Mataró Ràdio i amb entitats tan importants en la cultura catalana com és l'Òmnium Cultural. Les expectatives de futur d'aquest grup són centrar-se sobretot en trobar i recollir testimonis de l'època.

Rosa Toran

Faig menció d'aquesta historiadora perquè forma part de la memòria històrica del franquisme, encara que no és de Mataró. Per això la considero una entrevista apart, ja que no puc incloure-la en el camp de lluita que es va desenvolupar a Mataró.

Tot i així afegeixo l'entrevista als annexos, juntament amb les altres divuit.

La Rosa Toran forma part de l'Amical de Mathausen, associació barcelonina en la que Maria Modesta es va inspirar per a crear el *Grup de Recerca de la Memòria Històrica de Mataró.*

CONCLUSIONS

Fent aquest treball he conegut divuit meravelloses dones amb divuit vivències diferents plenes de curioses anècdotes, d'èxits i fracassos; però sobretot de rebel·lia i de ganes de demostrar que qui vol pot fer més del que s'imagina.

Unes dones plenes de vitalitat, d'aquella vitalitat que les va empènyer a sortir al carrer per dir prou a allò que no els hi agradava, a fer-se notar en un món masclista on els homes encara pensaven que la seva funció en la societat es limitava a les tasques de la llar i a la cura dels fills. Les dones van demostrar que estaven equivocats. Van ser capdavanteres de les grans mobilitzacions obreres que es produïren a Mataró. Més d'un home no s'acabava de creure que aquella organització tan perfecta no estigués en mans dels homes.

Aquestes dones m'han ensenyat que val la pena lluitar perquè sense la lluita que van fer persones com elles, de ben segur que ara no seríem on som.

La meva generació ha nascut amb les coses fetes. No ha conegut una dictadura i, per tant, no s'ha plantejat la vida d'una altra manera que la que la que ha gaudit, amb llibertats plenes i luxes de tot tipus. Però no cal oblidar que l'Estat de Benestar és un dels èxits que s'assoliren durant la Transició i sembla que ara està en perill.

Estem en perill de començar a formar part d'una societat capitalista on els màxims valors no es trobin en la moral sinó en els interessos econòmics. Aquesta economia està ja movent països sencers, països cap a un futur incert amb l'únic objectiu d'enriquir els que es troben al damunt que són els que tenen la capacitat de moure la societat, més que no pas els governs avui a dia.

És evident que aquestes persones, aquests "peixos grans", no miraran de crear una societat justa, igualitària. Els seus interessos no són lluitar per la utopia i per el repartiment de les riqueses del món. Busquen, ni més ni menys, omplir-se les butxaques de la manera que els hi sigui més fàcil.

És per això que hem de conèixer la nostra història i despertar-nos d'una migdiada en la que ja hem passat masses hores.

Una cosa que he après amb aquest treball és que les esquerres es poden equivocar però sempre estaran més a la vora de la classe treballadora, en front les dretes que s'interessaran per beneficiar els interessos de les classes altes i conservadores. Si no estem d'acord amb un partit, votem-ne un altre! La indiferència no ens portarà enlloc.

Cal prendre l'exemple de dones com les entrevistades, que tot i la repressió, tot i la discriminació per la condició de ser dones, van fer grans passos en la millora d'unes condicions de vida que ara perillen.

Van tirar endavant famílies senceres sense el suport de cap marit, van ajudar els presos polítics, van afiliar-se a sindicats, a partits polítics i associacions en la defensa de la cultura i, fins i tot, algunes van arribar a llocs que cap home hauria imaginat, portant un despatx com a advocades, per exemple.

Oi que no se't passa pel cap que a l'institut un noi se't dirigeixi així "Tu que hi fas aquí? Les dones han d'anar a fregar plats". Segurament la nostra resposta seria d'aquest estil: "Tu m'estàs prenent el pèl o que? Que ara puguem prendre'ns això només com una broma no és res més que gràcies al patrimoni d'unes dones lluitadores que van haver de combatre amb coses com aquestes quan encara no eren bromes.

BIBLIOGRAFIA

COLOMER I ROVIRA, Margarida. *La postguerra a Mataró 1939-1952.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

D'aquest llibre he tret informació sobre la Falange Tradicionalista (amb la Sección Femenina) i la residència antifranquista dels primers anys. En l'àmbit de l'educació he utilitzat el llibre de la Margarida per a parlar de les mancances de l'escola franquista.

CUSACHS I CORREDOR, Manuel. *De súbdits a ciutadans (Mataró, del 1960 al 1980).* Editat pel Patronat Municipal de Cultura de Mataró, 2003.

Una part de la introducció de l'apartat de "La lluita reneix" i l'apartat "Construint l'educació que volem" contenen informació d'aquest llibre.

NASH, Mary. *Dones en transició.* Editat per la Regidoria de la Dona de l'Ajuntament de Barcelona, 2007.

Amb aquest llibre he complementat el context de "la resistència política de les dones", amb alguna dada destacada del feminisme.

LLINÀS CARMONA, Conxa. *Feminismes de la Transició a Catalunya. Textos i Materials.* Horsori Editorial, 2008.

Conceptes bàsics del feminisme. He utilitzat la definició de patriarcat (inclosa als annexos).

LIGOS HERNANDO, Víctor. *Cent anys d'Excursionisme mataroní (Agrupació Científico-Excursionista. 1898-1998)*. Editat pel Patronat de Cultura de Mataró, març 1999.

D'aquest llibre he tret les idees bàsiques de l'àmbit cultural del meu treball (des del moviment excursionista mataroní).

AGRAÏMENTS

Per començar, voldria donar les gràcies al meu tutor, en Joan Ortiz, perquè des del primer moment es va implicar molt en el meu treball proporcionant-me molts contactes i una orientació que considero molt valuosa. És cert que ha sigut molt exigent, i més d'un cop m'he bloquejat i no he sabut com avançar, però mai ha deixat de confiar en mi a l'hora de tirar endavant el treball .

Com oblidar les divuit entrevistades (a més de la historiadora Rosa Toran) sense les quals no hagués estat possible realitzar aquest treball. Dono les gràcies a Teresa Cortina, Montse Taberner, Margarida Colomer, Núria Massafrets, Núria Manté, Carmina Benito, Antonia Ramírez, Dolors Guix, Maria Modesta, Lluïsa del Río, Montse Dalmau, Assumpta Perejoan, Carmen Ortega, Ester Benito.

Cal afegir també dos homes: Quico Villà (alumne d'Elvira Rocha) i Luís Fernández (company d'ofici de Montserrat Avilés) com a representants d'aquestes dues dones.

I a les entrevistes que el meu tutor m'ha fet arribar sobre Guillermina Peiró i Montse Mompart, ja difuntes.

Per últim, agraeixo especialment el suport de la meva mare, que més d'un cop ha hagut d'aguantar el mes estrès i s'ha llegit més d'una entrevista per donar-me el seu punt de vista.

Dedico aquest treball als meus avis, treballadors de tota la vida, que són els que millor el podran entendre ja que la postguerra els va convertir en víctimes de la fam i els va privar del seu desig de poder anar a escola.